

ROMA EGEMENLİĞİNDE KİLİKYA VE ROMA İÇ SAVAŞLARININ BÖLGEDEKİ YANSIMALARI

Mehmet KURT*

Özet

Antik çağda Ovalık Kilikya olarak adlandırılmış bölgeye ilk Roma müdahalesi, korsanlık sorunu yüzünden olmuştur. Pompeius, korsanları ortadan kaldırdıktan sonra, Doğu Kilikya'nın birçok şehrine korsanları yerleştirdi. M.Ö. 49 yılında Caesar ve Pompeius arasındaki iç savaşların, Ovalık Kilikya'da çok önemli yansımaları olmuştur. Roma'da yarım yüzyıldan fazla süren iç savaşlar, Anadolu ve dolayısıyla Kilikya'yı da derinden etkilemiştir. İç savaşlar nedeniyle meydana gelen ekonomik krizler, Anadolu ve Kilikya'dan sağlanan kaynaklarla aşılmaya çalışılmış, bölge halkına ağır bedeller ödettirilmiştir. Ovalık Kilikya'da birçok sosyal, ekonomik ve idarî sorunu beraberinde getiren bu uygulama, Roma yönetimine karşı tepkileri de beraberinde getirmiştir. M.Ö. 44 yılından sonra Kilikya Eyaleti'nin parçalanma süreci başlamış ve Ovalık Kilikya, Parthlara karşı güçlü bir askeri birim oluşturmak için Suriye Eyaleti'ne bağlanmıştır. Marcus Antonius, M.Ö. 39 yılında bölgede Tarkondimotos'un yönetiminde bağımlı bir krallık oluşturdu. Parth tehlikesinin sürekli artması, Kilikya'nın stratejik önemini artırmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Roma İmparatorluğu, Kilikya Eyaleti, Roma İç Savaşları, Tarkondimotos, Parthlar, Korsanlık.*

Abstract

Province of Cilicia and the Reflactions of Roman Civil Wars in Region

In ancient times, the first Roman interference to the region named Plain Cilicia was due to the pirates' affairs. After exterminating the pirates, Pompey placed pirates to the many cities of East Cilicia. In 49 BC the civil wars, between Caesar and Pompey, had a great impact on Plain Cilicia. The civil wars going on for more than half a century in Rome affected Anatolia and also Cilicia deeply. The economic crises resulting from the civil wars were tried to be got over from the resources obtained from Anatolia and Cilicia, local community were charged with heavy burdens. This application, which caused many problems such as social, financial and administrative problems in Plain Cilicia, also brought about reactions against Roman management. After the year 44 BC., Cilician Province started to desrupt and Plain Cilicia was united with Syrian Province to form a military force against Parthians. Marcus Antonius founded a kingdom which was bound to Tarcondimotos' domination in this region in BC. 39. The increase of Parthian danger ascended the strategic importance of Cilicia.

Key Words: *Roman Empire, Province of Cilicia, Roman Civil Wars, Tarcondimotos, Parthians, Piracy.*

* Yrd. Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Yunus Emre Yerleşkesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, KARAMAN.

Bilindiği gibi, Korakesion (=Alanya)'dan İssos (=Kinet Höyük)'a kadar uzanan ve kuzeyden Toros dağlarıyla sınırlanmış olan sahaya Kilikya denilmekteydi¹. Bölge, Soli (=Viranşehir) yakınlarındaki Lamos Çayı (=Limonlu Çayı) sınır olmak üzere jeomorfolojik açıdan birbirinden tamamen farklı yapıda iki bölümden oluşur. Batıda kalan engebeli kısma Kilikia Trakheia (=Dağlık Kilikya) denilirken, doğu kısım ise Kilikia Pedias (= Ovalık Kilikya) olarak adlandırılmıştır. En büyük bölümünü Çukurova oluşturmakla birlikte, Ovalık Kilikya, Toros ve Amanos dağları, Seyhan ve Ceyhan nehirleri, Amanos ve Kilikya geçitleriyle coğrafi bir çeşitliliğe sahiptir. Bölge; İran, Mezopotamya, Mısır, Kıbrıs, Doğu Akdeniz ve Anadolu dünyalarını yaklaştıran stratejik konumuyla imparatorlukların ve kültürlerin kavşağı durumunda olmuştur². Ayrıca doğal liman olanakları yanında, orman ve maden zenginlikleri de burayı daima bir çekim merkezi yapan temel unsurları oluşturmaktadır. İşte bütün bu artıları nedeniyle Roma'nın geleneksel Doğu politikası ve yönetim olgusunda da önemli bir yer tutmuştur. Gerçekten de Ovalık Kilikya, M.Ö. I. Yüzyıl Roma yönetiminde oldukça karmaşık politik ilişkilerin yaşandığı, sık sık düzenlemelerin yapıldığı sahaların başında gelmiştir. Anılan yüzyılda bölgedeki karmaşık ilişkiler yumağının oluşumunda Anadolu ve Suriye arasındaki jeopolitik konumu ve Parth tehdidi yanında, Roma'da meydana gelen iç savaşların da etkisi büyük olmuştur.

Roma'nın Kilikya ile ilk ilişkisi, aslında sosyolojik, politik ve ekonomik boyutlu bir olgu olan korsanlık sorunuyla başlamıştır³. Roma senatosu, onların özellikle Dağlık Kilikya'daki üslerini imha etmek amacıyla, M.Ö. 102 yılında ünlü triumvir Marcus Antonius'un büyük babası olan Marcus Antonius'u görevlendirdi⁴. Marcus Antonius, kara ve deniz savaşlarında korsanları yendikten sonra⁵, Roma'ya ilk defa korsan hareketlerini gözetleme olanağı vermiştir⁶. Ne var ki Kilikya'da toprak işgal edilmemiş ve korsanlık sorunu çözülememiştir. Kilikya, M.Ö. 102 yılının praetoru Marcus Antonius'un provincia'sı olarak, yani bir eyalet olarak değil, bir magistratın görev alanı olarak kurulmuştu. Henüz consullük yapmadığı halde proconsül olarak, yani consul yetkisiyle donatılmış olarak Kilikya'ya giden Marcus Antonius'a verilen görev, korsanlara karşı yapılacak savaşın komutanlığıydı. Bu tarihten tam on yıl sonra (M.Ö. 92) Kilikya, daha sonra diktatör olarak ünlenecek olan Sulla'nın

¹ Strabon XIV 5, 1.

² Jean 2001, 5.

³ Korsanlığın ortaya çıkışı, sebepleri ve yayılışı konusunda detaylı bilgi için bkz. Rauh vd. 2000, 151 vd.; Ünal ve Girginer 2007, 226 vd.

⁴ Levick 1967, 22; Lewin 1991, 169.

⁵ Tacitus, *Annales*, XII 62.

⁶ Sherwin-White 1976, 6.

valilik yaptığı eyalet olarak anıldı. O halde Kilikya, ilk kez bu tarihte Roma eyaleti yapılmış ve eyaletin ilk valisi de Sulla olmuştu⁷.

M.Ö. 80-79 yıllarında Kilikya'da praetor olarak görev yapan Cornelius Dolabella da korsanlara karşı son derece etkisiz kaldı. Bunun üzerine Roma senatosu, M.Ö. 78 yılında P. Servilius Vatia'yı (M.Ö. 78-74) beş yıllık bir komuta yetkisiyle Kilikya'ya yolladı. Ancak kazandığı kısmi başarılar, bölgede Roma açısından kalıcı bir barış sağlayamadı⁸. M.Ö. 75-74 yılında Lucius Octavius, Servilius'un yarım bıraktığı işi tamamlamak üzere bölgeye gönderildiyse de kısa bir süre sonra, Torosların güney kıyıları hinterlandındaki kabilelerle yaptığı bir çarpışma sırasında öldü⁹.

M.Ö. 67 yılında Akdeniz'de korsanlık son haddine ulaşmıştı. Korsanlar, nerdeyse bütün Akdeniz'e hâkim olmuşlardı. Cebel-i Tarık Boğazı'na kadar yayılan korsanlık ticareti durdurmuş, Roma'yı tehdit eder boyuta ulaşmıştı. Bunun üzerine harekete geçme kararı alınmış ve hazırlanan "Lex Gabinia (=Gabinus Yasası)" Roma senatosu tarafından onaylanmıştır¹⁰. Pompeius, söz konusu yasanın verdiği geniş yetkilerle Kilikya'daki korsanları cezalandırmakla görevlendirildi¹¹. Mithridates ve Tigranes'e karşı yapılmakta olan savaşın idaresiyle Kilikya, Bithynia ve Asia eyaletleri valilikleri de onun yetki alanı içerisinde bulunuyordu¹². Roma senatosundan bu kadar geniş yetkiyi çok az kişinin aldığı bilinen bir gerçektir.

Pompeius, Akdeniz'i on üç bölgeye ayırdıktan sonra, her bir komutanını görev yerlerine gönderdi¹³. Daha sonra kendisi donanmasıyla hepsinin çevresinde dolaşmaya başladı. Roma hâkimiyetindeki batı bölgeleri büyük ölçüde korsanlardan temizlendi. Daha sonra kırk gün içinde doğu bölgelerindeki korsan faaliyetlerine de son verildi. Bunun üzerine Pompeius, iyi gemilerden oluşan bir donanmayla Kilikya'ya yürüdü¹⁴. Dağlık Kilikya'da korsanlar birbiri ardına teslim oldular. Bir grup korsan ise birleşerek Korakesion (=Alanya)

⁷ Roma'nın Güney Anadolu sahillerinde yer alan bu eyaleti, her ne kadar adı Provincia Cilicia (=Kilikya Eyaleti) olsa da olasılıkla Milyas, Lykia, Phrygia, Pisidia ve Pamphylia'dan oluşmaktaydı. Anlaşılacağı üzere kurulduğu yılda Kilikya bölgesinde hiçbir toprak parçasına sahip değildi. Roma Cuhhuriyet döneminin o zamana kadar kurulmuş diğer iki eyaleti olan Asia ve Bithynia'dan hem kuruluş süreci, hem sınırları, hem de adıyla kastedilen saha bakımından çok farklı olan eyalet için bkz Kaya 2005a, 17.

⁸ Mutafian 1988, 196; Arslan 2003, 105.

⁹ Plutarkhos, *Lucullus*, VI 1.

¹⁰ Plutarkhos, *Pompeius*, XXV 2; XXVI 1-4; Cassius Dio XXXVI 23, 4.

¹¹ Cassius Dio, XXXVI 24.

¹² Piganiol 1930, 352; Mutafian 1988, 196. Pompeius'un yetkisi hakkında bkz. Cicero, *leg. Man.*, 35.

¹³ Mutafian 1988, 220; Ünal ve Girginer 2007, 231.

¹⁴ Plutarkhos, *Pompeius*, XXVII 3.

açıklarında Pompeius'un donanmasıyla çarpıştı. Fakat yenilerek geri çekilmek durumunda kaldı. Daha sonra da Pompeius'a elçilerini göndermek suretiyle teslim olmak istediklerini bildirdiler. Bu üç ay içerisinde korsanlardan bin üç yüz gemi ele geçirmiş ve otuz bin mürettebatı öldürmüştü¹⁵. Böylece tüm Kilikya, Roma etkisi altına girmiştir.

Sorunun askeri boyutunun çözülmesinden sonra Pompeius için yapılacak iş, yönetim çözümüne bir başka ifadeyle Kilikya'ya verilecek statüye karar vermektir¹⁶. Bu amaçla M.Ö. 64 yılında Amisos (=Samsun)'ta Anadolu eyaletleri için birçok idari düzenlemelere girişmiştir. Bu eyaletler içerisinde tahmin edileceği üzere Kilikya da vardı¹⁷. Pompeius, ilk iş olarak halksız durumda bulunan Doğu Kilikya'daki şehirleri iskâna açmıştır. Korsanlara karşı verilen mücadeleler sırasında şehirlerin çoğu büyük ölçüde tahribata uğramıştı. Pompeius, kötülüklerinden değil, ancak yoksulluk yüzünden bu hayat biçimine batmış korsanları, Mallos, Adana, Epiphaneia, Soli gibi boş veya az nüfuslu şehirlere yerleştirmiştir¹⁸. Öyle anlaşılıyor ki Pompeius, yenilmiş korsanları sadece Kilikya'nın boş kalmış şehirlerine dağıtmakla kalmamış, çok daha uzağa yerleştirmiştir. Zira M.Ö. 35 yılında Güney İtalya'da Tarente'de çorak bir araziye işlemeye çalışan ve olasılıkla Korykos (=Kızkalesi)'lu eski bir deniz korsanı olan bir ihtiyardan söz edilmektedir¹⁹. Kilikya kentlerini artık doğrudan Roma koruması altına alan Pompeius, Ovalık Kilikya'nın büyük merkezlerine serbest şehir (=civitas libera) de statüsü vermiştir²⁰.

Bölgede Roma hakimiyetini pekiştirmek ve güç sahibi olmak için alınan bu tedbirler, Doğu Kilikya'nın stratejik açıdan ne kadar önemli olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Otorite boşluğundan kaynaklanan korsanlık gibi olayların yeniden yaşanmaması için önlem olarak, Kilikya'nın doğu bölümünün kontrolü Hieropolis-Kastabala (=Bodrumkale)²¹ merkez olmak üzere, Tarkondimotos adında yerel bir lidere bırakılmıştır²². Strabon, çağdaşı olan bu hanedanlık konusunda şunları kaydetmektedir:

¹⁵ Houwink ten Cate 1961, 36.

¹⁶ Mutafian 1988, 196.

¹⁷ Pompeius'un Kilikya'da yaptığı düzenlemeler hakkında geniş bilgi için bkz. Appianos, *Mithridates*, 96; Plutarkhos, *Pompeius*, 28; Strabon XIV 3, 3; Desideri 1991, 302 vd.; Sherwin-White 1994, 265 vd.

¹⁸ Pompeius'un korsanlardan büyük bir kısmını Soli'ye yerleştirip, şehre kendi adını vererek Pompeiopolis'e çevirmesi konusunda bkz. Strabon XIV 3, 3; Cassius Dio XXXVI 37, 6.

¹⁹ Mutafian 1988, 221.

²⁰ Mutafian 1988, 196; Ünal ve Girginer 2007, 232.

²¹ M.Ö. I. ve M.S. I. yüzyıllar arasında Tarkondimotos Krallığı tarafından yönetilmiş olan Çukurova'nın kutsal kenti Kastabala hakkında kaynakça için bkz. Syme 1995, 153 dn. 3.

²² Bkz. Strabon XIV 5, 18; Jones 1971, 203 vd.; Sayar 2001, 373 vd.; Tobin 2001, 381 vd.

“Mallos’tan sonra, demirleme yeri bulunan ve küçük bir köy olan Aigai²³’ya ve bundan sonra gene bir demirleme yeri bulunan Amanides kapılarına gelinir. Burada Toroslardan aşağıya sarkan ve Kilikya üzerinde doğuya doğru uzanan Amanos dağları son bulur. Burası, daima kaleleri eline geçirmiş olan çeşitli, kuvvetli tiranlar tarafından yönetilmiştir. Fakat benim zamanında önemli bir kişi hepsinin efendisi olarak kendini kabul ettirmiş, doğruluğu ve dürüstlüğü nedeniyle Romalılar tarafından kral ilan edilmişti. Krallığı soyundan gelenlere veraset yoluyla bırakmış olan Tarkondimotos’u kastediyorum”²⁴.

Öte yandan Tarkondimotos, daha önce bir korsan şefi olmasına rağmen bölgeyi iyi tanıdığından Romalıların hizmetinde onlara çok yararlı olmaktaydı²⁵. O, olasılıkla Pyramos (=Ceyhan) kıyısındaki Mopsuestia (=Misis/Yakapınar), Mallos, Magarsos ve liman şehri Aigai’yı (Aegeae) kontrolü altında tutuyordu²⁶. Tarkondimotos’un hâkimiyet sahasının batı sınırı tam olarak belirlenememektedir. Devlet, bir deniz filosuna da sahiptir. Bu filoya gemi yapımı, büyük kereste kaynakları gerektirdiği için, hiç olmazsa Göksu (=Kalykadnos) Havzası’nın doğu bölümlerinde hâkimiyet kurmuş olabileceği söylenmektedir²⁷.

Pompeius tarafından yapılan düzenlemeler çerçevesinde Kilikya Eyaleti, son fetihlerden dolayı genişletilmiş ve daha önemli hale getirilmiştir. Böylece Pompeius, kendisine Roma senatosu tarafından verilen “Imperium consulare

²³ Genellikle Yumurtalık’a eşitlenen kentin, farklı olarak İskenderun Körfezi’ndeki Muttalip Höyük (=Mutlubake)’e yerleştirilmesi için bkz. Tobin 2001, 386.

²⁴ Strabon XIV 5, 18. Tarkondimotos’un Romalılar tarafından bölgenin lideri olarak tanınmasında Strabon tarafından burada anlatılan kahramanlıklarından daha önemlisi, Roma’nın güvenilir bir müttefiki olduğunu defalarca kanıtlamış olmasıydı. M.Ö. 64 yılı kışında Pompeius’un legatı Afranius’u, Lucullus’un Amanos dağlarına yerleştirmiş olduğu Arap kabilelerinin saldırıları sırasında desteklemesi ve M.Ö. 51 yılında Cicero’nun Kilikya eyalet valiliği sırasında Parthların Kilikya’yı istila etmek üzere yığınak yaptıklarını zamanında bildirmesi, Romalıların onun sadakatine inanmaları için yeterli sebeplerdi. Tarkondimotos’un Seleukoslar İmparatorluğu’nun yıkılmasından sonra ortaya çıkan iktidar boşluğunu zamanında gördüğü ve poliitikasını Roma ile iyi ilişkiler kurma üzerine oturttuğu, bu amaçla Roma’nın Doğu Akdeniz’deki yöneticilerine sadakatten hiçbir zaman ayrılmadığı anlaşılmaktadır. Tarkondimotos’un M.Ö. 64-31 yılları arasında bölge yönetiminde en dikkate değer nokta, Roma ve Parthlar arasında salıncak politikası izlemek durumunda kalmış olmasıdır. Çünkü onun krallığı, Seleukoslar İmparatorluğu’nun yerini alma mücadelesi veren bu iki güç arasında tampon bir bölge oluşturmaktaydı. Bu konularda detaylı bilgi için bkz. Sayar 2000, 6; Sayar 2001, 374.

²⁵ Sayar 2001, 374.

²⁶ Sayar 2001, 378.

²⁷ Syme 1995, 162.

maius” yetkisine dayanarak, başkent Tarsus olmak üzere Pamphylia bölgesi dahil, Khelidonia (=Kırlangıç) Burnu’ndan İssos (Yumurtalık)’a kadar tüm kıyı bölgesiyle iç kesimde İsauria’yı kapsıyan bir Provincia Cilicia oluşturdu²⁸. Bu şekilde Pompeius, Kilikya Eyaleti’ni adını taşıdığı bölgeyle ilişkilendirmiş ve ismen Seleukoslar hakimiyetinde gözüken Kilikya Pedias’ı da Kilikya eyaleti topraklarına eklemiş oldu²⁹. Onun yaptığı düzenlemelerle tarihinin en geniş sınırlarına ulaşan eyalet, her iki Kilikya’yı da kapsıyordu³⁰.

Ne yazık ki M.Ö. 61-58 yılları arasında Kilikya eyaletinde praetor olan kişi bilinmemektedir. M.Ö. 58 yılında Kilikya, A. Gabinius’a verilmiş, fakat onun da asıl görevi, Kıbrıs’ın ele geçirilerek yeniden ıslah edilmesi olmuştur. Bir yıl sonra T. Ampius Balbus, senato tarafından Asia Eyaleti’nden Kilikya Eyaleti’ne terfi ettirilmiş ve burada M.Ö. 57 yılına kadar kalmıştı. Ondan sonra, M.Ö. 53 yılına kadar bu eyalette etkin olan P. Cornelius Lentulus Spinther, görevi sırasında Apameia (=Dinar), Synnada (Şuhut) ve Kıbyra conventuslarını da eyalete kattı. Sonradan ilave edilen bu üç yerleşim, Anadolu’nun batısından gelerek, Kilikya Eyaleti üzerinden Suriye’ye inen önemli bir askerî yolun üzerinde bulunmaktaydı³¹. Yine Spinther’in proconsullüğünde M.Ö. 56 yılında Kıbrıs adası da eyalete katıldı³².

Öyle anlaşılıyor ki son ilavelerle Kilikya’nın Roma için stratejik önemi daha da artmıştı. Zira bu eyalet, Asia’nın diğer eyaletlerinden daha az zengin olmasına rağmen hemen hemen her zaman consuller tarafından yönetilmiştir. Pompeius Kilikya’sı da denilen ve sahip olduğu sınırlarla birinci derecede askeri öneme sahip bir bölge olan M.Ö. 56 Kilikya’sı, özellikle M.Ö. 50 yılına kadar Batı Anadolu’dan Suriye’ye ana yol olmuştur. Bir kıyı koruma merkezi durumuna gelmiş olan Kilikya, Pamphylia ve iç bölgelerin boşluğunu doldurduğu gibi, korsan saldırılarını önlemede de önemli roller üstlenmiştir³³.

M.Ö. 53’te Roma ordusu, Harran yakınlarındaki Karrhai’de Parth generali Surena tarafından bozguna uğratılmış³⁴ Triumvir Crassus burada ölmüştü³⁵. Böylece Karrhai felaketi, doğuda potansiyel bir tehdit unsuru oluşturan Parth tehlikesine bir çözüm getirememişti. General Gaius Cassius

²⁸ Syme 1939, 299 vd.; Magie 1950, I 375 vd.; Kaya 2005b, 18.

²⁹ Ünal ve Girginer 2007, 232.

³⁰ Ünal 2006, 82.

³¹ Özsait 1985, 78; Ünal ve Girginer 2007, 232.

³² Cassius Dio XXXIX 12-16.

³³ Magie 1950, 1595.

³⁴ Cassius Dio XL 16-30. Siyasal rakipleri Caesar ve Pompeius’un başarılarını kısıkanan Crassus’un kişisel hırsmın bir sonucu olarak ortaya çıkan bu ilk Roma-Parth savaşı konusunda detaylı bilgi için bkz. Kaya 1999, 420 vd.

³⁵ Plutarkhos, *Crassus*, 41; Livius CVI.

Longinus'un Antakya'da Crassus'un yenik askerlerinden topladığı düzensiz Roma birlikleri, Parthları geri püskürtmek için yeterli değildi. Parthların saldırısı, Roma'daki siyasi durum üzerindeki etkileri açısından büyük bir önem taşımaktaydı³⁶. Roma'da Pompeius ve Caesar taraftarları, Parthlara karşı savaşmak üzere atanacak Roma'lı komutanı tartışıyorlardı. Genel olarak Asia'da Pompeius'un görev alması beklenmekteydi ve kendisinin beklentisi de bu yöneydi. En sonunda senato, Pompeius ve Caesar'ın askerlerinden birer birliği Parthlara karşı savaşmak için ayırmalarına karar verdi. Bu emir, Pompeius tarafından Caesar'a iki yıl önce ödünç verilmiş bir lejyonun iadesini talep etmek için kullanıldı. Böylece iki lejyon da Caesar'dan alındığından Pompeius herhangi bir birlik kaybetmemiş oldu³⁷.

Romalıların Kilikya'da kadrosu eksik iki lejyonuyla az sayıda suvari birliği vardı ki bunlar da düşmanı durdurmak için yeterli değildi. Dağınık olmasına rağmen Kilikya'ya en yakın ve en büyük Roma birliği, İkonium (=Konya) civarında bulunuyordu ve buraya Parth işgalini duyduktan sonra eyaletin etrafından geçerek gelmişlerdi. Bu arada M.Ö. 51 yılında Kilikya'ya prokonsül olarak atanan Marcus Tullius Cicero³⁸, aynı yıl Konya'ya varmıştı ki Kommagene kralı Antiokhos tarafından, Parthların Suriye'yi istila ettikleri ve Fırat'ı geçmek üzere oldukları haberi ulaştırıldı³⁹. Asker olmaması bir yana hiçbir askeri deneyiminin de bulunmaması, onu çok zor durumda bırakmıştı. Ancak Quintus Cicero, Anneius ve Pomptinus gibi bazı birliklere komuta etmiş legatlerinin tavsiyeleri doğrultusunda dağınık askerleri topladı. Ayrıca Roma vatandaşları ve yerliler arasından aldığı yeni askerlerle de birlikleri takviye etti⁴⁰.

Bu şekilde Roma tarafından meydana getirilmiş tüm tampon devletler sistemi, olası bir Parth saldırısı yoluyla tehdit edilmiş görünüyordu. Bunun üzerine Cicero, hemen Torosları aşmaktan vazgeçmiş ve zincirin kuzey yamacını izleyerek Kappadokia'ya yaklaşmıştır⁴¹. O halde Cicero, Parthları Kilikya geçitlerinin yakınında bulunan ve güneydoğuyla kuzeye giden yol kavşağında yer alan Kybistra (=Ereğli)'da bekleyip, orada savaş yapmayı

³⁶ Magie 1950, 401.

³⁷ Magie 1950, 401.

³⁸ Marshall 1972, 890 vd.; Mutafian 1988, 198; Sayar 2004, 26. Öyle anlaşılıyor ki selefi Appius Pulcher'in yıkıcı yönetimi eyaleti bitirmiştir. Zira Cicero, mektubunda yıkılmış, yoksul, şehirlerin inlediği insanların bütünüyle yaşama zevklerini kaybettikleri bir eyalete ulaştığını yazmaktadır. Bu konuda bkz. Cicero, *ad. Att.*, 16, 2.

³⁹ Cicero, *ad. Fam.*, XV 4, 3; Hunter 1913, 80; Magie 1950, 396.

⁴⁰ Magie 1950, 396; Ünal ve Girginer 2007, 236.

⁴¹ Cicero, *ad. Fam.*, XV 3, 1.

tasarlamıştır⁴². Muhtemelen Derbe (=Kertihöyük) ve Laranda (=Karaman) üzerinden direkt olmayan güney yolunu izleyerek⁴³, M.Ö. 51 yılı 18 Eylülünde Kappadokia ve Lykaonia sınırındaki Kybistra'ya yaklaştığında, Amanos dağları kralı Tarkondimotos ve Suriye'li müttefiki Iamblichus'tan, prens Pakoros komutasındaki Parthların Suriye'yi istilasıyla ilgili haberler almıştır⁴⁴.

Bu arada Cicero, bir başka bağımlı krallık olan Kappadokia'nın kralından Parthların Kappadokia'yı değil, ama Suriye ve Kilikya'yı tehdit eden daha güneydeki bir yolu izlediklerini öğrenmiştir⁴⁵. Pakoros liderliğindeki büyük Parth ordusu, Suriye'nin kuzeydoğusundan Fırat'ı geçerek, doğudan Ovalık Kilikya'ya girmişti. Diğer bir ifadeyle Parthlar, Cicero'nun eyalet sınırlarına dayanmışlardı. Bunun üzerine artık Kappadokia tehdit altında olmadığından Cicero ve birlikleri, Toroslardan geçerek Parthları Ovalık Kilikya'da karşılamak üzere harekete geçti. On beş gün içerisinde Cicero ve ordusu, eyaletini Suriye'den ayıran Amanoslara ve 5 Ekimde Tarsus'a ulaştı⁴⁶. Yollardan geçerken Kilikya içlerine kadar sızmış olan Parth süvarileri, Epiphaneia'daki Roma birliği ve diğer Roma süvarileri tarafından öldürüldüler. Antakya'ya kadar gelmiş olan Parthlar geri çekilince, Cassius'un pususuna düştüler ve Pakoros'un yerine komutayı üstlenmiş olan Osakes ağır şekilde yaralandı. Ama Parth askerleri, Fırat'ın batısındaki Roma topraklarından çekilmediler. Dolayısıyla sonraki ilkbaharda bir savaş kaçınılmaz görünüyordu⁴⁷.

Bu arada bölgenin etrafını çeviren dağlar üzerinde egemenlik kurmak sözü konusu olmadığından, bu dağlar ova için sürekli bir tehdit oluşturuyordu. Parthlıların doğudaki öncü kuvvetleri ve Adana Ovası'nın batısı, Roma'nın uzak doğu sınırındaki zayıf noktasını oluşturmaktaydı⁴⁸. Her ne kadar Parth tehdidinin Ovalık Kilikya için önemsiz olduğu anlaşılırsa da olaylar, çevredeki bazı sakinleri karıştırmaya yetmiştir. Bundan dolayı M.Ö. 51 yılının sonbahar başlarında Cicero, Amanos dağlarında Roma'nın ezeli düşmanı isyancı dağlı kabileler üzerine yürüdü. Kilikia Pedias'a inmesinin üzerinden çok fazla zaman geçmeden Tarsus'tan Mopsuestia'ya yürümüş ve Epiphaneia'dan başlayarak, dağlık bölgede aralarında Erana'nın da bulunduğu çok sayıda güçlü kaleye saldırılar düzenlemiştir. Kabile mensuplarının kimisi öldürülmüş, kimisi

⁴² Cicero, *ad. Fam.*, XV 4, 4; Magie 1950, 397; Mutaftian 1988, 198.

⁴³ Syme 1939, 309; Bekle ve Restle 1978-1980, 7 dn. 15.

⁴⁴ Cicero, *ad. Fam.*, XV 1, 2; Hunter 1913, 90; Syme 1995, 161.

⁴⁵ Cicero, *ad. Fam.*, XV, 4, 7.

⁴⁶ Cicero, *ad. Att.*, V 20, 2-3.

⁴⁷ Magie 1950, 397; Ünal ve Girginer 2007, 236.

⁴⁸ Shaw 1990, 224.

de esir edilmiştir. Çoğu köy yerleşimleri yerle bir edildikten sonra askerler, Issos'a çekilmiş ve burada Romalı galip komutan imparator ilan edilmiştir⁴⁹.

Cicero, bir hafta sonra kendilerine Eleutherokilik (=Özgür Kilikyalılar) diyen ve ne Seleukoslar ne de Pompeius zamanında hakimiyet altına alınamamış olan dağlı kabileler üzerine yürüdü. Bunlar, bizzat Cicero tarafından tarafından medeniyetten mahrum kalmış yabancı vahşiler olarak tanımlanmaktaydı⁵⁰. Asla herhangi bir krala bağlı olmamış olan bu Özgür Kilikyalılar'ın toprakları, ovadan kaçanlar için iyi bir sığınaktı. Cicero, Roma yönetiminin kurallarına boyun eğmemiş yerel halkın direncini kırmak ve Roma yönetiminin bölgedeki itibarının iadesini sağlamak için onların ezilmesi gerektiğini düşünüyordu⁵¹. İki aya yakın süren bir kuşatmadan sonra çok iyi savunma sistemleri olan ve genellikle Sis (=Kozan)'e konulan Pindenissus⁵²,u ele geçirdi. Ayrıca Pindenissus'un alınmasından sonra bunların Tebaran⁵³ isimli tehlikeli ve gözüpek komşuları, Cicero'ya rehinelere yollamışlardır⁵⁴. Cicero'nun Amanos'a yaptığı seferle ilgili kayıtları, Roma kontrolündeki Adana Ovası'nın her tarafının muhaliflerle çevrili olduğunu ortaya koymaktadır. Cicero'nun dağlara yaptığı şiddetli saldırılar, Kilikya'da daha önce Yakın Doğu ülkeleri tarafından sergilenen terörü cezalandırıcı ve ortadan kaldırmaya yönelik girişimlerin ötesindeydi⁵⁵.

Amanoslardaki güz seferinden sonra orduyu erkek kardeşi Quintus'a bırakarak Phrygia'nın doğu sınırında ve Kilikya Eyaleti'nin batı girişinde yer alan Denizli yakınındaki Laodiceia (=Goncalı)'ya ulaşmıştır⁵⁶. 15 Mayıs'ta yola çıkarak Haziran ayında Kilikya'da olmayı planlamasına rağmen, Parth tehlikesi nedeniyle 7 Mayıs'ta hareket etmek zorunda kalmıştır. Cicero'nun en büyük korkusu, bir an önce Roma'ya dönmek istediği halde Parthlarla yapılacak bir savaşın senatoyu onun prokonsüllüğünü uzatmaya teşvik etmesidir⁵⁷. Sonuçta bir önceki yılın senaryosu aynen tekrar edilmiş görünmektedir. Cicero, meslektaşları Suriye valisi Bibulus'un yardıma çağırma ihtimaline karşı Amanosları aşmaya hazır olmak için Pyramos (=Ceyhan) yakınında ordusuyla kamp yapmıştır. Antakya'da bulunan vali Bibulus ise hiçbir önlem almıyordu.

⁴⁹ Cicero, *ad. Att.*, V 20, 3; Magie 1950, 403; Tobin 2004, 6; Ünal ve Girginer 2007, 236.

⁵⁰ Cicero, *ad. Att.*, V 20, 5.

⁵¹ Shaw 1990, 225.

⁵² Alishan 1899, 34. Kentin yeri konusunda tartışma ve öneriler için bkz. Mutafian 1988, 200.

⁵³ M.Ö. I. Bin yıl Asur kaynaklarında geçen Tabal halkı halkı olduğu konusunda bkz. Alkım 1959, 69.

⁵⁴ Cicero, *ad. Fam.*, XV 4, 10; Mutafian 1988, 201; Tobin 2004, 6.

⁵⁵ Shaw 1990, 225.

⁵⁶ Cicero, *ad. Att.*, V 20, 5; V 21, 9.

⁵⁷ Mutafian 1988, 201.

Ama herhalde oğlunun da katıldığı bir komplo tehlikesinden şüphelenen Parth kralının, askerlerini Suriye'den geri çağırması, Cicero'nun dediği gibi "inanılması güç bir şans" idi⁵⁸. Parthların geri çekilmeleri üzerine Roma senatosunun doğuya asker gönderme tavsiyesi de askıya alınmış oluyordu⁵⁹. M.Ö. 50 yılının 30 Temmuzunda Cicero, hakimiyeti altındaki eyaletleri questor Coelius Calvus'a bırakarak Kilikya'dan ayrılmıştır⁶⁰. Cicero, iç savaşların ortasında Roma'ya ulaşmış ve Pompeius'un yanında yer almıştır. Octavianus, Antonius ve Lepidus'tan oluşmuş II. Triumvirliğin sürgün listesinde bulunan ünlü hatip, Antonius'un kiralık katilleri tarafından öldürülmüştür⁶¹.

M.Ö. 49 yılında Caesar ve Pompeius arasındaki iç savaş, Ovalık Kilikya'da da yankı buldu. Çoğu doğu bölgeleri gibi, Ovalık Kilikya da M.Ö. 48 yılında yapılan Pharsalus Savaşı'nda Pompeius'un yanında yer aldı. Kastabala kralı Tarkondimotos ona gemiler gönderdi. Savaştan sonra muzaffer Caesar, Pompeius'un mağlup ettiği Parthlıları şevkatle karşıladı. M.Ö. 47 yılında Mısır'dan Anadolu'ya giderken Caesar, Tarsus'ta bütün eyalet şehirlerinin temsilcilerini toplamış ve buranın idaresini bir düzene bağlamıştır⁶². Affedilen ve toplantıya katılanlar arasında kendisine vatandaşlık da bahsetmiş olabileceği Tarkondimotos da bulunmaktaydı⁶³. Caesar'ın Tarkondimotos'u affının ayrıntıları bilinmemekle birlikte, Tarkondimotos'un bu dönemde doğan bir kızına Julia adını vermesi ve torununun Gaius Julius Strato adını taşıması dikkatlerden kaçmamaktadır⁶⁴. Tarkondimotos'un kızına Pharsalus galibinin adını kendisini affetmesinden dolayı verdiği tahmin edilmektedir⁶⁵. Öte yandan söz konusu toplantıda Caesar olasılıkla Kilikya kentlerinin statüsüyle de ilgilenmiş ve Kıbrıs'ı Kilikya'dan ayırarak Mısır'a bağlamıştır⁶⁶. Bu onun Kleopatra'ya bir hediyesi olup, Caesar bunu yaparken herhalde Kilikya

⁵⁸ Cicero, *ad. Fam.*, II 7, 1; Ünal ve Girginer 2007, 237.

⁵⁹ Parthların geri çekilmesi, o an için doğuya bir ordu gönderme konusundaki bütün tartışma ve planları sona erdirmişti. Ama iki lejyonun Caesar'dan geri alınmasının doğurduğu hoşnutsuzluk iki lider arasında zaten zayıflamış olan bağların kopmasına neden olmuştur. Zamanla Pompeius dostunun artan prestijini daha da kıskanmaya ve Caesar'ın konumunu alçaltmak için yol aramaya başladı. Bu konuda bkz. Magie 1950, 401.

⁶⁰ Sayar 2004, 26.

⁶¹ Plutarkhos, *Cicero*, 64; Mutafian 1988, 202.

⁶² Mutafian 1988, 203; Tobin 2004, 6.

⁶³ Ünal ve Girginer 2007, 237.

⁶⁴ Tarkondimotos Krallığı'nın soyağacı incelendiği zaman Yunan makam ve unvanlarının kullanıldığı, çeşitli Yunan isimleri seçildiği görülmektedir. Sadece Tarkondimotos'un kendi adı eski Luwi Fırtına Tanrısı Tarhunt'tan geldiği için, onun kökenine işaret etmekteydi. Tarkondimotos'un soyağacı için bkz. Tobin 2001, 382 dn. 11.

⁶⁵ Tobin 2001, 383.

⁶⁶ Syme 1939, 324.

Eyaleti'nin parçalanmasını amaçlamaktaydı. Çünkü M.Ö. 44 yılında onun ölümünden kısa bir süre sonra eyalet, Phrygia dioceslerinin ayrılmasıyla parçalanmaya başlamış ve Ovalık Kilikya, Parthlara karşı güçlü bir askeri birim oluşturmak için Suriye Eyaleti'ne bağlanmıştır⁶⁷.

M.Ö. 44 yılının 5 Martında Cumhuriyetçilerden M. Brutus, G. Cassius ve arkadaşları tarafından Caesar'ın öldürülmesiyle Roma'da yeniden İç savaşlar (Bellum Italicum) başlamıştır⁶⁸. Roma'da durumun aleyhine dönmesi üzerine doğuya kaçan Brutus ve Cassius, Anadolu'da Antonius ve Octavianus ile yapacakları savaş için gerekli para, gemi ve teçhizat teminine başlamışlardı. Bu arada M.Ö. 43 yılının 27 Kasımında M. Antonius, Octavianus ve Lepidus anlaşarak II. Triumvirliği (Üçlü Yönetim) kurdular⁶⁹. M.Ö. 43 yılı, yapılan Triumvirat antlaşması gereğince Caesar'ın ölümüyle sonuçlanan komployu hazırlayanların takibiyle geçmiştir. İşte Caesar'ın öldürülmesiyle başlayan İç savaşlar sürecinde Kilikya eyaletindeki düzenin bozulduğu ve eyalete karanlık günlerin geldiği görülmektedir. Her şeyden önce Tarkondimotos, kendini bir kez daha Roma iç savaşlarının içerisinde bulmuştur. Suikastçi Gaius Cassius, Roma'dan kaçarak Suriye Eyaleti'ni ele geçirdi. Tarsus halkını ve Tarkondimotos'u istekleri dışında kendisiyle ittifaka zorladı⁷⁰. Tarsuslular, isyan etmeye teşebbüs edince Cassius, bunları o kadar şiddetli bir şekilde cezalandırdı ki insanlar ödemelerini yapabilmek için köle olarak satıldılar⁷¹. Bu arada Caesar'ın katilinden sonra onun adamı Publius Cornelius Dolabella, Suriye valisi olmuştu. Dolabella, eyaleti Suriye'ye giderken Asia'ya uğramış ve buranın valisi Trebonius tarafından soğuk ve şüpheli bir yaklaşımla karşılanmıştı⁷². Dolabella, M.Ö. 43 yılı Mayıs ayında Torosları aşarak Tarsus'a geldi. Buradan yoluna devam ederek Caesar'ın katiline meydan okumak amacıyla Suriye'ye yürüyen Dolabella, Kilikya'da Aigaea'da Cassius'un birliğini bozguna uğrattı⁷³. Daha sonra Amanosları geçti ve Antiokheia (=Antakya)'nın güneyinden geçerek Suriye kıyılarındaki Laodicea (=Lazkiye)'ye yerleşti. Ancak burada askerlerinden birisi tarafından öldürüldü⁷⁴. Bu arada Cassius'a yardım ulaştırmak üzere Tarsus ve Adana'dan geçen Roma askerleri, her iki kente de büyük zarar verdiler⁷⁵.

⁶⁷ Syme 1939, 323; Tobin 2004, 6; Ünal ve Girginer 2007, 237-238.

⁶⁸ Plutarkhos, *Caesar*, LXXII; Livius CXVI.

⁶⁹ Akşit 1976, 31.

⁷⁰ Cassius Dio XLVII 26; Mutafian 1988, 203; Ramsay 2000, 112.

⁷¹ Tobin 2004, 6.

⁷² Cassius Dio, V 47.

⁷³ Cassius Dio, XLVII 30; Magie 1950, 421.

⁷⁴ Cassius Dio, XLVII 30; Livius CXXI; Magie 1950, 421.

⁷⁵ Ünal ve Girginer 2007, 238.

Öte yandan Marcus Antonius, Caesar katilleriyle M.Ö. 42 yılında Philippi'de yapılan savaşta yenilince, doğunun ve dolayısıyla Kilikya'nın da kontrolünü istemiştir. M.Ö. 41'de triumvirliğin gücünü temsil eden Antonius, bozulan düzeni yeniden kurmak için Anadolu'ya geçti. Tarsus'u ziyaret eden Marcus Antonius, onları vergiden muaf tutup, köle olarak satılanlara hürriyetlerini vererek, Cassius'tan çektiklerini telafi etti. Antonius'un muhtemelen kral unvanıyla ödüllendirdiği Tarkondimotos ile dostluğunu ilerletmesi de bu dönemde olmuştur. Çünkü basılan paralarda ona kral Tarkondimotos Philantionius denmektedir⁷⁶.

Marcus Antonius, aynı yıl doğuda Parthlara karşı sefere çıkmadan önce onlara karşı Anadolu ve Doğu Akdeniz'i güvene almak için Prolemaioslar kraliçesi VII. Kleopatra ile Tarsus'ta buluştu⁷⁷. Antonius, bundan kısa bir zaman sonra, Tarsus'u Boethius'un kontrolüne bırakarak Kleopatra'nın peşinden İskenderiye'ye gitmiştir⁷⁸. Bir sonraki yıl (M.Ö. 40) Kilikya, Cassius ve Brutus'un bir takipçisi olan ve Caesar'ın katillerine karşı destek bulmak üzere Parthia'ya gönderilen Quintus Labienus'un liderliğindeki bir Parth birliği tarafından istila edilmiştir⁷⁹. Antonius, bu saldırıda Labienus'a karşı Publius Ventidius Bassus adında bir vekil tarafından temsil edilmiştir. Ventidius, Toroslara kadar geri çekilen Labienus'a karşı büyük bir zafer kazanmıştır⁸⁰. Romalılar, büyük kıyım yapmışlar, kurtulan Parthlar Kilikya'ya geri çekilmişlerdir. Ama sonuçta Kilikya Ovası'na sürülen istilacılar bozguna uğratılmış ve Labienus öldürülmüştür⁸¹.

Antonius, Anadolu'daki düzenlemeleri çerçevesinde⁸² elinde bulundurduğu Ovalık Kilikya'nın doğu kesiminde büyük ve güçlü krallar

⁷⁶ Head 1911, 735; Tobin 2004, 6. Tarkondimotos, parasının üzerindeki portresinde, Yunan krallarının kraliyet tacını giymiş halde tasvir edilse de o, kısa kesilmiş saç, kırışık alnı ve çıkıntılı çenesiyle Roma'lı bir görünüm almıştır. Bu nedenle yeni kral olarak Roma'ya karşı sadakat ve bağlılığını Roma tarzı resmiyle göstermiştir. Bu konuda bkz. Tobin 2001, 384. Ayrıca Tarkondimotos'un Philantionius unvanlı ve M.Ö. 40-36 yılları arası döneme ait sikkeleri konusunda bkz. Hill 1900, 129 vd., 237 Levha XXXIX, 8; Magie 1950, I 434, 1283 dn. 18; Jones 1971, 202.

⁷⁷ Plutarkhos, *Antonius*, 28; Mutafian 1988, 205.

⁷⁸ Antonius'un Kleopatra ile ilişkisi ve daha sonra da evlenmesi, Roma'nın tek hakimi olma mücadelesi sırasında, Octavianus tarafından propaganda aracı olarak kullanılan konuların başında gelmiştir. Antonius'un Kleopatra ile bu ilişkisinden ve diğer başarısızlıklarından Octavianus'un nasıl yararlandığı konusunda detaylı bilgi için bkz. Rostovtzeff 1957, 28 vd.; Rostovtzeff 1960, 144 vd.

⁷⁹ Cassius Dio XLVIII 26; Magie 1950, 430.

⁸⁰ Magie 1950, 432; Mutafian 1988, 206.

⁸¹ Mutafian 1988, 206; Tobin 2004, 6.

⁸² Marcus Antonius'un M.Ö. 40-39'da yapmış olduğu geniş çaplı düzenlemeler konusunda bkz. Syme 1995, 162; Kaya 2005a, 19 dn. 35.

yerine, başında Roma'nın güvenebileceği yerel önderler yoluyla egemen olma politikasını tercih etmiştir. Bu politikaya uygun olarak, M.Ö. 39 yılında Ovalık ve Dağlık Kilikya arasındaki bölgede Tarkondimotos yönetiminde olan bağımlı bir krallık oluşturdu⁸³. Antonius'un bu krallığı oluşturmaktaki amacı, bölgede Seleukosların son zamanlarından beri devam eden yönetim zaafını gidermek ve Roma için hayati önem taşıyan Anadolu-Suriye bağlantısını devam ettirmektir⁸⁴. Ayrıca Antonius'un Kilikya'daki düzenlemelerinde Roma'daki iç savaşları fırsat bilerek Batı Anadolu'ya kadar ulaşmış ve potansiyel bir tehdit unsuru oluşturan Parth saldırılarının önemli bir etkisi olmuş olmalıdır. Zira asıl yurtları Mezopotamya ile İran'ın kuzeybatısı olan ve M.Ö. 40 yılında Anadolu'ya giren Parthlar, Kilikya Eyaleti'ni ele geçirmekle kalmamış Lydia ve İonia'ya kadar ilerlemişlerdir⁸⁵. O halde Cicero'dan sonra Anadolu'nun başka yerlerinde olduğu gibi Ovalık Kilikya için de Pompeius hükümetinin bir icadı olan yerli prensleri kullanma yoluna gidilmiştir. M.Ö. 50 yıllarının sonundan M.Ö. 40'lı yılların başında Roma'da iç savaşlarla ilgili olarak yaşanan gelişmelerin, Roma yönetimini, kontrolü zor olan Dağlık Kilikya ve Isauria'da olduğu gibi, doğudaki Amanoslar bölgesinde de bağımlı krallar aracılığıyla dolaylı kontrole zorladığı anlaşılmaktadır⁸⁶.

Roma'da Caesar ve İskenderiye'deki gelişmiş başkentiyle doğuda Roma'nın rakibi bağımsız bir imparatorluk düşünen Antonius arasında bir iç savaş kaçınılmaz olmuştu. Bilindiği üzere Antonius, M.Ö. 31 yılında Actium Savaşı'nda Octavianus'a yenildi ve tarih sahnesinden çekildi⁸⁷. Ayrıca söz konusu savaş, Roma'da altmış yıl süren iç karışıklıkları sona erdirerek Principatus devrini başlattı ve Octavianus'u Roma'nın tek hâkimi durumuna getirdi⁸⁸. Octavianus, hiç vakit geçirmeden M.Ö. 29 yılında Roma barışını sağlama düşüncesinin sonucu olarak bölgede bir takım idarî düzenlemelere girişti⁸⁹. Octavianus, mağlup olanları hoşgörülle karşılayarak doğu hanedanlarının çoğunluğunun krallıklarını sürdürmelerini sağladı. Ancak bu konuda istisnalardan birisini Tarkondimotos Krallığı'nın oluşturduğu görülmektedir. Son savaşta Tarkondimotos, hamisi Antonius'a sadakatini

⁸³ Strabon XIV 5, 18; Hild ve Hellenkemper 1990, 32; Sayar 2001, 373.

⁸⁴ Sayar 2001, 374.

⁸⁵ Cassius Dio XLVIII 26; Arslan 2000, 168; Kaya 2004, 78. O halde Antonius'un bağımlı krallar atamasının Philippi Savaşı'ndaki hizmetleri yanında, olası Parth seferine karşı tampon bir bölge yaratma ihtiyacı ve Toros dağlarında barınan kabilelerin kontrol altına alınması gibi gerekçeleri de vardı. Bu konuda bk. Kaya 2005b, 146.

⁸⁶ Jones 1971, 204; Sayar 2001, 373.

⁸⁷ Mutafian 1988, 207. Roma tarihinde Antonius ve Kleopatra'nın ölümü ve Principatus döneminin başlamasıyla sonuçlanan Actium savaşı için bkz. Richardson 1937, 153-164.

⁸⁸ Akşit 1976, 31.

⁸⁹ Ünal ve Girginer 2007, 240.

fazlasıyla göstermişti. Öyle ki Pharsalus Savaşı'nda Pompeius'a yardım için sadece gemilerini göndermişken, bu defa Antonius'a destek olmak için, bizzat kendisi bir filonun başına geçmiştir⁹⁰. Fakat Actium Savaşı'ndan kısa bir süre önce Agrippa'da küçük bir deniz savaşında öldürülmüştür. Kral Tarkondimotos savaşta öldüğünden oğlu Tarkondimotos Philopater'in tahta çıkması bekleniyordu. Muhtemelen babasının bir zamanlar Antonius taraftarı olması nedeniyle Octavianus, bu tahta çıkışı on yıl geçiktirdi⁹¹. Actium'da ölen Tarkondimotos'un krallığının topraklarının büyük bir bölümü Kappadokia kralı I. Arkhaleos'a verildi⁹². Tarkondimotos Philopator, M.Ö. 20 yılından ölüm tarihi olan M.S. 17 yılına kadar hüküm sürdükten sonra Tibeius bu krallığı dağıttı⁹³.

Sonuç olarak Romalılar, Anadolu'nun Roma hakimiyetindeki diğer bölgelerinde olduğu gibi, Ovalık Kilikya'da da dolaylı yönetimi tercih etmişler, idarenin bütün yükünü de Tarkondimotos gibi yerel önderlere bırakmışlardır. Bu bağlamda Kilikya, Roma'nın oluşturduğu bağımlı krallıklar vasıtasıyla Suriye ve Parthlarla olan ilişkilerde tampon bir saha ve bir ileri karakol işlevi görmüştü. Korsanların yenilmesi sonucunda deniz yolunun açılması ve potansiyel Parth tehdidine karşı tampon bölge konumu, bölgenin stratejik önemini artırmıştır.

M.Ö. I. Yüzyıl Roma egemenliğindeki Ovalık Kilikya'nın şekillenmesinde bölgenin jeomorfolojik yapısı, Parth tehdidi ve yerel güçler dışında, temel belirleyicilerden birisinin de Roma iç savaşları olduğu anlaşılmaktadır. Roma'da yarım yüzyıldan fazla süren iç savaşlar, sadece İtalya'yı değil, Anadolu ve dolayısıyla Kilikya'yı da derinden etkilemiştir. Öyle ki Kilikya'daki gelişmelerin seyrinin Roma'daki iç savaşların şiddetiyle paralellik gösterdiği görülmektedir. İç savaşlar nedeniyle meydana gelen ekonomik krizler, Anadolu ve Kilikya'dan sağlanan kaynaklarla aşılılmaya çalışılmış, bölge halkına ağır bedeller ödettirilmiştir. Bölgede sosyal, ekonomik ve idarî sorunlar doğuran bu uygulama, Roma yönetimine karşı tepkileri de

⁹⁰ Plutarkhos, *Antonius*, LXI 1; Tobin 2001, 384.

⁹¹ Magie 1950, 445; Ünal ve Girginer 2007, 240.

⁹² Cassius Dio LIV 9, 1; Strabon XII 1, 4; Hild ve Hellenkemper 1990, 32; Lewin 1991, 173; Kaya 2005b, 148. Actium savaşından sonra Tarkondimotos krallığının durumu hakkında bkz. Syme 1995, 164; Tobin 2001, 385; Sayar 2004, 28.

⁹³ Tobin 2004, 6. Sonuçta Tarkondimotos Krallığı, Roma tarihinin en karmaşık dönemi olan çeyrek yüzyıl boyunca Roma iktidarının dostane ilişkiler sürdürerek bağımsızlığını koruma mücadelesi vermiştir. Bu şekilde imparatorluk iç savaşlarının fırtınasına dayanarak küçük krallıklarının devamını sağlamışlarsa da M.S. I. Yüzyılda Tarkondimotos'un halkı, gerçek yönetici gücün krallıklarının çok dışında ve çok uzaklarda Roma'da olduğuna tanıklık ederek kendiliklerinden Roma hakimiyetini istemişlerdir. Bu konuda bkz. Tobin 2001, 385.

Roma Egemenliğinde Kilikya ve Roma İç Savaşlarının Bölgedeki Yansımaları

beraberinde getirmiştir. İşte Augustus ve diğer Principatus dönemi imparatorları, aslında bütün Cumhuriyet döneminde görülen, fakat iç savaşlarla doğruğa çıkan bu yanlış uygulamaların yol açtığı yaraları sarmak için düzenlemeler yapacaklardır.

KAYNAKLAR

- Akşit 1976 Oktay Akşit, *Roma İmparatorluk Tarihi*, İstanbul.
- Alishan 1899 Louis Alishan, *Sisouan ou Armeno-Cilicie, Description Géographique et Historique*, Venise.
- Alkım 1959 U. Bahadır Alkım, “Güneybatı-Antitoros Bölgesi’nde Eski Bir Yol Şebekesi”, *Belleten*, XXIII/89, 59-77.
- Ammianus Marcellinus, *Rerum Gestarum Libri qui Supersunt* (The Surviving Boks of History of Ammianus Marcellinus), Çev. J. C. Rolfe (The Loeb Classical Library), London 1963-1964.
- Appianos *Romaika* (Appian’s Roman History), Çev. H. White (The Loeb Classical Library), London 1955.
- Arslan 2000 Murat Arslan, *Antikçağ Anadolu’sunun Savaşçı Kavmi Galatlar*, İstanbul.
- Arslan 2003 Murat Arslan, “İ.Ö. 188 Yılından İ.Ö. 67 Yılına Kadar Lykia, Pamphylia ve Kilikia Trakheia Sahillerindeki Korsanlık Faaliyetleri: Nedenleri ve Sonuçları”, *Adalya*, VI, 92-118.
- Bean 1997 George E. Bean, *Eskiçağda Güney Kıyıları*, (Çeviren: İ. Delemen-S. Çökay), İstanbul.
- Bekle ve Restle 1978-1980 Klaus Bekle - Marcel Restle, “Die Festungsanlage auf dem Baş Dağ (Kara Dağ): Eine Hellenistischburg im zentralen Kleinasien”, *Öjh*, LII, Beiblatt, 1-30.
- Cassius Dio *Historia Romana* (Dio’s Roman History), Çev. E. Car (The Loeb Classical Library), London 1961.
- Cicero *ad. Fam.* *Epistulae ad Familiares*. Letters to his friends. With an English Translation by W. G. Williams (The Loeb Classical Library), London-New York 1927.
- Cicero *ad Att.* *Epistulae ad Atticum*. E. O. Windest (çev.), Letters to Atticus I-III, London 1960-1962.
- Cicero *leg. Man.* *Pompeius’un Yetkisi Hakkında (De Imperio Cn. Pompei)*, Çeviri: Ü. Fafo Telatar, İstanbul 2003.
- Desideri 1991 Paolo Desideri, “Strabo’s Cilicians”, *Anatolia Antiqua*, I, 299-304.
- Diodoros *Bibliothèque Historique* (Library of History of Diodorus Sicily), Çev. C. H. Oldfather (The Loeb Classical Library), London 1953.
- Head 1911 Berclay V. Head, *Historia Numorum*, A Manual of Grek Numismatics, Oxford.

Roma Egemenliğinde Kilikya ve Roma İç Savaşlarının Bölgedeki Yansımaları

Hild ve Hellenkemper 1990

Friedrich Hild - Hansgerd Hellenkemper, *Kilikien und Isaurien, Tabula Imperii Byzantini*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.

Hill 1900

George Francis Hill, *Catalogue of the Grek Coins of Lykaonia, Isauria and Cilicia*, London.

Houwink ten Cate 1961

Philo. H. J. Houwink ten Cate, *The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During the Hellenistic Period*, Leiden.

Hunter 1913

L. W. Hunter, "Cicero's Journey to his Province of Cilicia in 51 B.C.", *The Journal of Roman Studies*, III, 73-97.

Jean 2001

Éric Jean, "La Cilicie Pluralité et Unité", *Şurada: E. Jean et al. (eds), La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica*, XIII, 5-12.

Jones 1971

A. H. M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford.

Kaya 1999

Mehmet Ali Kaya, "Parthlar (=Arsaklar) ve İ.Ö. I. Yüzyılın İlk Yarısında Parth-Roma İlişkileri", *Prof. Dr. İsmail Aka Armağanı*, İzmir, 407-425.

Kaya 2004

Mehmet Ali Kaya, "Romalılar, Parthlar ve Armenia Krallığı (İ.Ö. 96-İ.S. 4)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XIX/1, 73-86.

Kaya 2005a

Mehmet Ali Kaya, "Anadolu'da Roma Eyaletleri: Sınırlar ve Roma Yönetimi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24/38, 11-30.

Kaya 2005b

Mehmet Ali Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*, İzmir.

Levick 1967

Barbara Levick, *Roman Colonies in Southern Asia Minor*, Oxford.

Lewin 1991

Ariel Lewin, "Banditismo E Civiltas nella Cilicia Tracheia Antica E Tardoantica, Scambi e identità cultural: La Cilicia", *Quaderni Storici*, 76/a, XXVI, n.1, 167-181.

Livius

Ab Urbe Condita (From the Founding of the City), (Çev.) B. O. Foster), London 1957.

Magie 1950

David Magie, *Roman Rule in Asia Minor I-II*, Princeton, New Jersey.

Mehmet Kurt

- Marshall 1972 Anthony J. Marshall, "The Lex Pompeia De Provinciis (52 B. C.) and Cicero's Imperium in 51-50 B.C.: Constitutional Aspects", *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt*, I, 887-921.
- Mutafian 1988 Claude Mutafian, *La Cilicie au Carrefour des Empires*, I-II, Paris.
- Özsait 1985 Mehmet Özsait, *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, İstanbul (İstanbul Ü. yayını).
- Piganiol 1930 André Piganiol, *La Conquête Romaine*, Paris.
- Pliny *Natural History* (Çev. H. R. Rackham), London 1958.
- Polybios *Historiai* (The Histories of Polybius), Çev. W. R. Paton (Loeb), London 1954.
- Plutarkhos *Bio Paralleloï* (Plutarch's Paralel Lives), Çev. B. Perin (The Loeb Classical Library) London 1948.
- Ramsay 2000 William Mitchell Ramsay, *Tarsus, Aziz Pavlus'un Kenti*, (Çev. Levent Zoroğlu) Ankara.
- Rauh vd. 2000 N. K., Rauh-R. F. Townsend-M. Hoof-L. Wandsnider, "Pirates in the Bay of Pamphylia: an archaeological Inquiry", in Olivier, G. J., Brock, R., Cornell, T. J. and Hodkinsons, S. (eds.), *The Sea in Antiquity, Biblical Archaeology Review*, Washington, 899, pp. 151-180.
- Richardson 1937 G. W. Richardson, "Actium", *The Journal of Roman Studies*, XXVII, 153-164.
- Rostovtzeff 1957 M. I. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of Roman Empire*, Oxford.
- Rostovtzeff 1960 M. I. Rostovtzeff, *Rome*, New York.
- Sayar 1999 Mustafa Hamdi Sayar, "Antik Kilikya'da Şehirleşme", *XII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, I, 193-216.
- Sayar 2000 Mustafa Hamdi Sayar, "Çukurova'nın Kutsal Kenti Kastabala", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 99, 2-14.
- Sayar 2001 M. Hamdi Sayar, "Tarkondimotos, seine Dynastie, seine Politik und seine Reich", *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica XIII* (Paris), 373-380.
- Sayar 2004 M. H. Sayar, "Das Ebene Kilikien vom Tod Alexanders des Großen bis zur Gründung der Provinz Cilicia durch Kaiser Vespasian (323 v. Chr.-72/73 n. Chr.)", *Kulturbegegnung in einem Brückenland, Gottheiten und Kulte als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Ebenen Kilikien*, Bonn, .

Roma Egemenliğinde Kilikya ve Roma İç Savaşlarının Bölgedeki Yansımaları

- Shaw 1990 Brent D. Shaw, “Bandit Highlands and Lowlands Peace: The Mountains of Isauria-Cilicia”, *Journal of Economic and Social History of the Orient*, XXXIII/III, 199-233.
- Sherwin-White 1976 A. N. Sherwin-White, “Rome, Pamphylia and Cilicia, 133-70 B.C.”, *The Journal of Roman Studies*, LXVI, 1-14.
- Sherwin-White 1994 A. N. Sherwin-White, “Lucullus, Pompey and the East”, *The Cambridge Ancient History*, IX, 265-274.
- Strabon *Antik Anadolu Coğrafyası* (Geographika: XII, XIII, XIV), Çev. Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000.
- Syme 1939 Ronald Syme, “Observations on the Province of Cilicia”, *Anatolian Studies Presented W. H. Buckler* (Edited W. M. Calder, J. Keil), 299-332.
- Syme 1995 Ronald Syme, *Anatolica Studies in Strabo*, Oxford University Press, Oxford.
- Tacitus *Annales*, (The Annales of Tacitus), Çev. J. Jacson, London 1963.
- Tobin 2001 Jennifer Tobin, “The Tarcondimotid Dynasty in Smooth Cilicia”, *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica XIII*, 381-388.
- Tobin 2004 Jennifer Tobin, *Black Cilicia, A Study of the Plain of Issus During the Roman and Late Roman Periods*, London.
- Ünal 2006 Ahmet Ünal, “Hitit İmparatorluğu’nun Yıkılışından Bizans Dönemi’nin Sonuna Kadar Adana ve Çukurova Tarihi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15/3 (Arkeoloji Özel Sayısı), 67-102.
- Ünal ve Girginer 2007 Ahmet Ünal - K. Serdar Girginer, *Kilikya-Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemine Kadar Kilikya’da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji*, İstanbul.

Mehmet Kurt

Mehmet Kurt